

NOTAT

5. januar 2024

J.nr. 20225200320 – 2023-5195

UE

Evaluering af Erhvervssygdomsudvalgets praksis vedr. veteraner med PTSD

Indhold

I dette notat præsenteres en evaluering af, hvilken betydning det har haft for behandlingen af erhvervssygdomssager om posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD), opstået efter soldaters udsendelse til konfliktfyldte områder, at Erhvervssygdomsudvalget i Arbejdsmarkedets Erhvervssikring (herefter Erhvervssygdomsudvalget) i 2021 opdaterede udvalgets praksis for forelæggelse af sager vedr. veteraner med PTSD .

Denne praksisopdatering fulgte efter Erhvervssygdomsudvalgets drøftelse af en udredningsrapport om den seneste viden om PTSD, som Erhvervssygdomsudvalget iværksatte efter, at Vestre Landsret (VLR) i juni 2020 havde afsagt en principiel dom på området. ¹

Opdateringen indebærer blandt andet udvidelser af tidskriteriet for symptomdebut. For det første blev tidskriteriet udvidet for symptomdebut af PTSD fra senest 6 måneder til senest cirka 4 år efter belastningens ophør, og for det andet blev tidskriteriet udvidet for fuldt udviklet PTSD fra 1-4 år til senest cirka 15 år efter belastningens ophør. ²

Med udvidelserne af tidskriteriet vil flere sager om PTSD kunne forelægges Erhvervssygdomsudvalget til anerkendelse. Hvor tilskadekomne tidligere ikke kunne

---

¹ Erhvervssygdomsudvalget drøftede på principielle møder den 26. maj og 22. juni 2021 den nye udredningsrapport om PTSD ("Time course of symptoms in delayed-onset post-traumatic stress disorder, 2021"). Udredningsrapporten førte samlet set ikke til ændringer på fortegnerne. Udredningen gav ikke grundlag for et selvstændigt forslag til retningslinjer for en ny forelæggelsespraksis for Erhvervssygdomsudvalget vedrørende sager om PTSD. Udredningen indeholdt dog nogle elementer, der under samtidig hensyntagen til Vestre Landsretsdommen af 26. juni 2020, gav grundlag for tilføjelser til udvalgets eksisterende forelæggelsespraksis i sager om PTSD.

² Se mere om kriterierne i Erhvervssygdomsudvalgets årsredegørelse for 2021 [her](#)

få anerkendt PTSD, hvis sygdommen var udviklet senere end cirka 4 år efter belastningens ophør, vil de tilskadekomne med den nye forelæggelsespraksis på op til 10 års forsinkelsesinterval, og i særlige tilfælde efter Vestre Landsret dommen op til cirka 15 års forsinkelsesinterval, have udvidet mulighed for anerkendelse. Dette omfatter både nye sager og tidligere afviste sager.

Regeringen aftalte sammen med et flertal af Folketingets partier i marts 2022 en række initiativer, der skulle styrke behandlingen af veteraners psykiske arbejdsskader. Et af disse initiativer er en *opfølgning på Erhvervs sygdomsudvalgets opdaterede praksis* om PTSD, som belyser anerkendelsesmønstre for veteraners PTSD-sager behandlet henholdsvis før og efter praksisopdateringen.

Opfølgningen bygger på Arbejdsmarkedets Erhvervs sikrings (AES) overvågning af praksisopdateringens betydning for behandlingen af veteraners arbejdsskader, og denne overvågning har resulteret i nærværende evaluering gennemført af Arbejdstilsynet.

Formålet med evalueringen er at undersøge, hvilken betydning den opdaterede praksis for forelæggelse af sager om forsinket PTSD for Erhvervs sygdomsudvalget har haft for anerkendelserne på området, herunder om sager, hvor der er gået længere tid til symptomdebut eller fuldt udviklet PTSD, i højere grad end tidligere er blevet anerkendt.

I evalueringen er som udgangspunkt ikke inddraget sager, der afgøres administrativt af AES, idet udredningsrapporten og dommen fra VLR for så vidt angår denne type sager ikke vurderes at have indvirkning på praksis. Dog ses der på et par sager, der er blevet afvist administrativt på trods af, at de umiddelbart opfylder forelæggelseskriterierne efter den opdaterede praksis.

Konklusion

Der kan opstilles følgende delkonklusioner af evalueringen:

- AES' overvågning viser, at der er en anerkendelsesprocent på 72 pct. blandt førstegangssager afgjort i perioden 1. juni 2020 til og med 31. august 2022. Det er på niveau med den generelle anerkendelsesprocent for alle sager afgjort i AES' særlige veteransekretariat³ fra 2013 til VLR's dom i 2020, dvs. inkl. både førstegangssager og andengangssager, der tidligere er blevet afvist og

---

³ "Arbejdsmarkedets Erhvervs sikring har et særligt Veteransekretariat, som tager sig af sager om tidligere udsendte statsansatte – primært soldater. Medarbejderne i sekretariatet er specielt uddannet i at håndtere netop denne type sager. Veteransekretariatet er skabt, fordi sagerne om veteraner ofte er meget komplekse og samtidig mere "håndholdte" i sammenligning med de øvrige sager i AES. Fx kan det være nødvendigt med en mere omfattende personlig kontakt til den tilskadekomne." – se [her](#) link til AES' hjemmeside.

først senere er blevet anerkendt efter fx en genoptagelse. Anerkendelsesprocenten indikerer, at der enten anerkendes flere sager efter førstebehandling, eller at anerkendelsesprocenten vil stige i takt med, at en andel af de afviste sager anerkendes efter fx genoptagelser m.v. Det er for tidligt at konkludere på nuværende tidspunkt.

- Som følge af den opdaterede praksis er der blevet forelagt flere sager for Erhvervssygdomsudvalget – og der kan identificeres 16 sager i perioden 1. juni 2020 til 31. august 2022, som er blevet anerkendt efter den opdaterede praksis, og som umiddelbart vurderes ikke at ville være blevet anerkendt før dommen i VLR juni 2020 og den efterfølgende udredningsrapport. Det drejer sig om sager, hvor der har været et langt tidsspænd mellem belastningen og henholdsvis debut af symptomer på PTSD og fuldt udviklet sygdom. Sager anerkendes således efter forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget efter den opdaterede praksis, selvom de hidtidige gældende grænser for tidsspændene mellem belastning til symptomdebut og fuldt udviklet sygdom er overskredet med adskillige år.
- De sager, der nu afvises efter tidskriteriet (evt. efter forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget) er primært sager, hvor der ikke har været symptomdebut inden for cirka 4 år efter belastningens ophør, og hvor der er gået længere tid end cirka 15 år, før PTSD er fuldt udviklet.
- Samtidig viser gennemgangen også, at AES i de sager, der har et langt tidsspænd, foretager en konkret vurdering af, hvorvidt sagen skal anerkendes eller afvises. Det skyldes, at AES altid skal foretage en konkret vurdering af, hvorvidt en sag om PTSD vil kunne forelægges for udvalget, selvom de ovenfor nævnte kriterier til forelæggelsespraksis ikke er opfyldt.⁴
- Der ses også nogle konkrete sager med en anden vurdering end den praksis, som udvalget aftalte i 2021. I disse sager lægges der vægt på udtalelser fra Retslægerådet. Det følger af Højesterets praksis, at udtalelser fra Retslægerådet har forrang i forhold til andre lægelige vurderinger.

Metode

Undersøgelsesmetoden i evalueringen er primært en kvantitativ analyse på baggrund af AES' overvågning af alle veteransager afgjort i perioden fra 1. juni 2020 til og med 31. august 2022.

Dette suppleres med en kvalitativ gennemgang af udvalgte sager. Sagerne er udvalgt, fordi de enten vurderes at være repræsentative eksempler på afgørelser af

---

⁴ Konkrete sager, som er atypiske eller ekstraordinære, og som opfylder kravet om, at sygdommen kan skyldes arbejdets særlige art, vil blive indstillet til udvalget med henblik på drøftelse.

bestemte typer, eller fordi de ligger i gråzonen mellem sager, der skal anerkendes eller afvises. I disse sager er der på baggrund af AES' afgørelse foretaget en analyse af, hvad AES og Erhvervs sygdomsudvalget lægger til grund for afgørelserne i forhold til vurderingen af tidskriteriet.

Datagrundlag

I nærværende analyse indgår data, som er indsamlet via registreringer foretaget af AES, vedrørende alle de afgørelser, som AES har truffet i perioden 1. juni 2020 til og med 31. august 2022. Det drejer sig om følgende typer af registrerede data for hver sag:

- Afgørelse (anerkendelse/afvisning)
- Om sager har været forelagt Erhvervs sygdomsudvalget
- Det tidsmæssige spænd fra belastningens ophør til symptomdebut
- Det tidsmæssige spænd fra belastningens ophør til diagnostidspunktet (fuldt udviklet PTSD)
- Årsagen til anerkendelse/afvisning
- Ankestatus samt evt. udfald af afgørelse i Ankestyrelsen
- Anerkendelsestype (om sagen er anerkendt efter erhvervs sygdomsfortegnelsen, særloven eller efter udtalelse fra Retslægerådet)
- Om der er tale om en førstegangsafgørelse, en hjemvisningsafgørelse eller en genoptagelse

Desuden indgår i analysen 10 sager, om Arbejdstilsynet har udvalgt ud fra AES data med henblik på nærmere analyse. Det drejer sig om følgende afgørelser:

Tabel 1 – oversigt over enkeltsager udvalgt til analysen

#	Årsag til udvælgelse
1	Anerkendt på baggrund af forelæggelsespraksis fra 2013 og frem
2	Anerkendt på baggrund af udredning
3	Anerkendt på baggrund af VLR's dom
4	Anerkendt på baggrund af VLR's dom
5	Anerkendt efter konkret samlet vurdering med lang forsinkelse
6	Afvist med begrundelsen manglende tidsmæssig sammenhæng og relativ kort forsinkelse
7	Afvist med begrundelsen manglende tidsmæssig sammenhæng og relativ kort forsinkelse
8	Afvist med begrundelsen manglende tidsmæssig sammenhæng og relativ kort forsinkelse
9	Afvist med begrundelsen manglende årsagssammenhæng og kort tidshorisont

10	Afvist med begrundelsen manglende årsagssammenhæng
----	--

Baggrund

Når en borger har fået diagnosticeret PTSD og har anmeldt sygdommen som en erhvervssygdom, vil Arbejdsmarkedets Erhvervssikring (AES), skulle vurdere, om der er årsagssammenhæng mellem hændelser på pågældendes arbejde og den anmeldte sygdom. Heri indgår også en vurdering af den tidsmæssige sammenhæng. PTSD kan blive anerkendt som en erhvervssygdom, hvis blandt andet kriterierne for den tidsmæssige sammenhæng, som de er beskrevet i erhvervssygdomsfortegnelsen, er opfyldt. Sager der ikke opfylder kriterierne efter erhvervssygdomsfortegnelsen kan i særlige tilfælde anerkendes efter forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget.

Fortegnelsen og forelæggelse for udvalget

AES vurderer, om der er årsagssammenhæng mellem arbejdsmæssige påvirkninger og den anmeldte PTSD. Hvis AES når frem til, at der er årsagssammenhæng, belastningen er tilstrækkelig sandsynliggjort og sagen i øvrigt opfylder betingelserne på erhvervssygdomsfortegnelsen (herunder vejledningen hertil), vil PTSD kunne blive anerkendt administrativt som en arbejdsskade. Det følger blandt andet af erhvervssygdomsfortegnelsen, at en sag om PTSD kan anerkendes, "*når symptomer på sygdommen opstår senest inden for 6 måneder, og sygdommen er fuldt til stede inden for få år*". Formuleringen "*inden for få år*" dækker i praksis over 1-2 år efter belastningens ophør.

Hvis en sag ikke opfylder de kriterier, der er beskrevet på erhvervssygdomsfortegnelsen, kan den ikke anerkendes administrativt i AES. Når særlige forhold er til stede, kan sagen i stedet forelægges Erhvervssygdomsudvalget, der efter en konkret vurdering vil kunne indstille sagen til anerkendelse eller afvisning. Hvorvidt særlige forhold er tilstede, følger af forelæggelsespraksis, som er fastlagt i Erhvervssygdomsudvalget.

Erhvervssygdomsudvalget diskuterer løbende på baggrund af ny forskning, medicinsk viden samt praksis i Ankestyrelsen og ved domstolene, om der er behov for justeringer i praksis.

Tidskriterier fra 2013 og frem til 2021

I dette afsnit fokuseres på tidskriteriet, men der er også andre kriterier, som skal være opfyldt. Før VLR's dom og udredningsrapporten var tidskriteriet for, hvornår sager kunne forelægges udvalget, at der enten skulle være fuldt udviklet PTSD inden for få år (1-2 år) efter belastningens ophør (uden symptomer inden for de første 6 måneder), eller at der skulle være begyndende symptomer inden for 6 måneder, men først fuldt udviklet PTSD nogle år (3-4 år) efter belastningens ophør.

VLR omgjorde i juni 2020 en afgørelse i en veteransag, hvor Ankestyrelsen havde afslået at anerkende PTSD som en erhvervssygdom. Dommen rejste implicit en række spørgsmål i forhold til praksis for anerkendelse af PTSD som en erhvervssygdom. Derfor anmodede Erhvervssygdomsudvalget Arbejdsmiljøforskningsfonden om en medicinsk udredning om den tidsmæssige sammenhæng mellem belastende begivenheder og udviklingen af PTSD. Udredningen blev udført af arbejds- og miljømedicinsk afdeling, Bispebjerg og Frederiksberg Hospital og afsluttet i april 2021.

Praksisopdateringen for forelæggelse af sager for Erhvervssygdomsudvalget

Erhvervssygdomsudvalget besluttede på baggrund af udredningen at opdatere kriterierne for, hvornår en sag med forsinket PTSD kan forelægges udvalget.

a) Praksis efter udredningen

Med den nye forelæggelsespraksis kan konkrete sager om forsinket PTSD, som ikke opfylder Erhvervssygdomsfortegnelsens krav til den tidsmæssige sammenhæng, forelægges Erhvervssygdomsudvalget. Det gælder blandt andet, hvis AES vurderer, at den tilskadekomne er debuteret med PTSD-symptomer inden for det første år efter den traumatiske hændelse (modsat inden for cirka seks måneder efter tidligere praksis), og diagnosen PTSD er fuldt til stede inden for 3-10 år, efter det tidspunkt belastningerne er ophørt (modsat inden for 3-4 år efter tidligere praksis). De sædvanlige krav til belastning, sandsynliggørelse af belastningen, dokumentation og diagnose skal desuden være opfyldt, ligesom lovkravet om, at sygdommen PTSD skal anses for udelukkende eller i overvejende grad at være forårsaget af arbejdets særlige art.

b) Praksis efter VLR's dom

Erhvervssygdomsudvalget besluttede også, at udredningsrapporten ikke kunne stå alene, men at en række forhold fra VLR's dom af 26. juni 2020 skulle supplere den fremtidige tilføjelse til forelæggelsespraksis i sager om PTSD. Der var i den konkrete dom ved VLR en række forhold, der blev lagt til grund i vurderingen af, at der var årsagssammenhæng mellem den traumatiske hændelse og PTSD-diagnosen. På baggrund af dette besluttede Erhvervssygdomsudvalget, at hvis der er dokumenterede symptomer på PTSD ikke senere end 4 år efter belastningens ophør, og der er lægelig dokumentation for at diagnosen PTSD er fuldt til stede senest 15 år efter belastningens ophør, kan sagen forelægges for Erhvervssygdomsudvalget. Der vil samtidig blandt andet blive lagt vægt på, om der har været overbevisende bro-

symptomer (dvs. gradvis udvikling af symptomer i hele perioden), om det er ubestridt, at diagnosen er PTSD, og at der ikke er andre konkurrerende årsager⁵ til udviklingen af PTSD.

Der er med justeringen af udvalgets praksis ikke ændret på, hvornår en sag om PTSD administrativt kan anerkendes.

Særloven for veteraner

Folketinget vedtog i 2014 *Lov om erstatning og godtgørelse til tidligere udsendte soldater og andre statsansatte med sent diagnosticeret posttraumatisk belastningsreaktion* (særloven for veteraner).

Særloven lempet kravet om tidsnær dokumentation for den tidsmæssige sammenhæng mellem belastning og symptomer.

Det er således muligt at få anerkendt sagen, selvom der ikke er tidsnær *dokumentation* for, at en veteran har udviklet PTSD kort tid efter belastningen, således som det kræves efter fortegnelsen. Efter særloven kan en veteran få PTSD anerkendt som en arbejdsskade:

- hvis sygdommen ikke kan anerkendes som erhvervssygdom efter lov om arbejdsskadesikring, og
- begrundelsen for, at sygdommen ikke kan anerkendes efter lov om arbejdsskadesikring, er, at der mangler dokumentation for tidsmæssig sammenhæng mellem belastningen og sygdomsdebut, og
- en psykiatrisk speciallægeerklæring udstedt senere end 6 måneder efter belastningens ophør erklærer, at den undersøgte person lider af posttraumatisk belastningsreaktion, og at sygdommen er opstået i tilknytning til og som følge af udsendelsen.⁶

Der er dermed ikke med særloven lempet på kravet til den tidsmæssige sammenhæng, men kun på kravet om tidsnær dokumentation for den tidsmæssige sammenhæng mellem belastning og symptomer.

---

⁵ AES forstår i forhold til PTSD konkurrerende årsager til at være *traumatiserende begivenheder af en exceptionelt truende eller katastrofeagtig natur i overensstemmelse med diagnosekriterierne i ICD-10.*

⁶ Følgende fremgår af lovbemærkningerne: "*Det betyder, at når en psykiatrisk speciallæge senere end 6 måneder efter belastningens ophør skriver en erklæring om, at den undersøgte person lider af PTSD, og at sygdommen skønnes at være opstået i tilknytning til dennes udsendelse, vil det fremover være tilstrækkeligt til at dokumentere, at symptomerne på sygdommen er opstået inden for 6 måneder efter den skadevoldende udsættelse, svarende til definitionen af PTSD i WHO's sygdomsklassifikation ICD-10. Erklæringen forudsættes udfærdiget på baggrund af de samlede lægelige oplysninger i sagen og en klinisk undersøgelse af den sygdomsramte.*"

Sammenfattende skema for tidskriterier

Nedenfor i tabel 2 fremgår, hvilke omtrentlige tidskriterier der gælder for henholdsvis administrative afgørelser, for forelæggelsespraksis før og efter udredningsrapport og VLR-dom, samt for afgørelser efter særloven. Bemærk, at tidskriterierne her er angivet i cirka-tal. Der er altid tale om en samlet vurdering, og sagens konkrete forhold vil altid veje tungt.

Tabel 2 - Krav til den tidsmæssige sammenhæng:

	Erhvervssygdomsfortegnelsen	Forelæggelse på baggrund af udredningsrapporten	Forelæggelse på baggrund af VLR's dom	Særloven for veteraner
Tidsspænd mellem belastning og første symptomer på PTSD	< 6 måneder	< 1 år	< 4 år	< 6 måneder**
Tidsspænd mellem belastning og diagnosen stilles*	< 1-2 år	< 3-10 år	< 15 år	< 1-2 år**

Anm.: Alle angivelser i år for tidskriterier er cirka-angivelser – sagernes konkrete forhold vil altid blive taget i betragtning, og veje tungere end om det præcise tidskriterie er opfyldt. Der er altid tale om en samlet vurdering.

Kilde: AES

Noter: * Med "betegnelsen PTSD er fuldt til stede", menes der det tidspunkt, hvor en psykiater på baggrund af en undersøgelse, fx i forbindelse med udfærdigelsen af en erklæring eller lægelige journaler, kan stille diagnosen PTSD første gang. Det vil sige, hvor både kravet om belastningen og det fulde symptombillede er til stede. Det betyder ikke, at symptomerne ikke kan have været der forud for, men at det er dette tidspunkt, hvor der er lægelige dokumentation for diagnosen.

** Særloven for veteraner lempet dokumentationskravet ift. at få anerkendt PTSD som arbejdsskade. Der er dermed ikke ændret på kravet til den tidsmæssige sammenhæng, men på kravet om *tidsnær dokumentation* for den tidsmæssige sammenhæng. Der henvises til beskrivelsen ovenfor på side 7

Dataanalyse

Med udgangspunkt i en kvantitativ analyse af de registrerede data i 213 afgørelser fra perioden 1. juni 2020 til og med 31. august 2022 og en kvalitativ analyse af 10 konkret udvalgte sager fra samme periode vil de observerede ændringer af anerkendelses- og forelæggelsespraksis blive beskrevet.

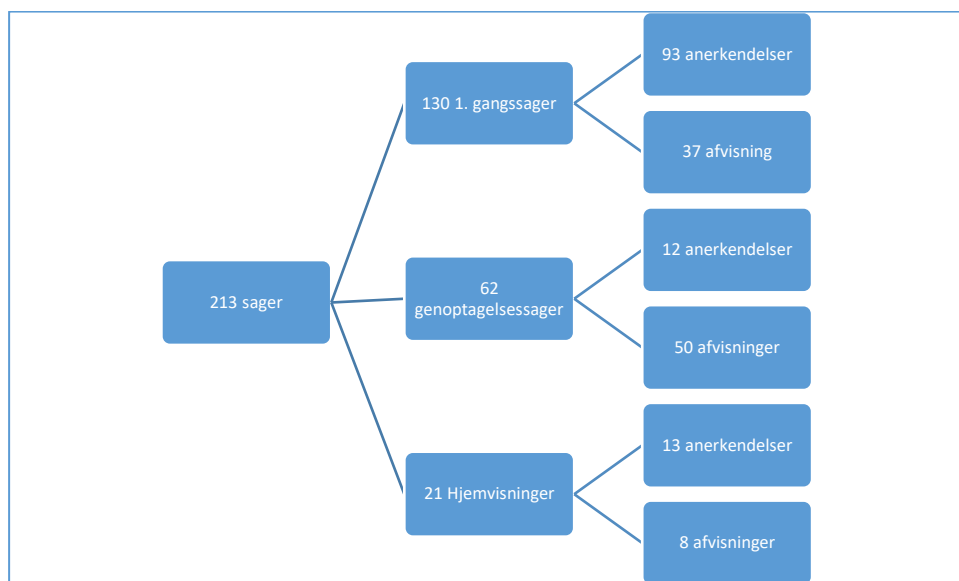
AES har foretaget registreringerne i en række på forhånd definerede variabler, som efterfølgende er bearbejdet af AT.

Det fremgår af AES' overvågning af afgørelserne, at der er truffet i alt 213 afgørelser i perioden.

Nedenstående figur viser, hvor mange anerkendelser og afvisninger, der er inden for de forskellige sagskategorier.

Figur 1: 213 afgørelser fordelt på sagstype og udfald

Som det fremgår af figuren, har der været 130 såkaldt førstegangsafgørelser (sager som AES ikke tidligere har behandlet), 62 genoptagelsesafgørelser (sager som AES tidligere har afvist – og hvor AES på anmodning fra typisk tilskadekomne foretager en ny vurdering af anerkendelsesspørgsmålet) og 21 afgørelser i hjemviste sager (sager som Ankestyrelsen har hjemvist til fornyet sagsbehandling i AES).

Det vurderes, at førstegangsafgørelserne i høj grad afspejler det generelle anerkendelsesmønster, da disse sager ikke tidligere har været behandlet i AES. Der er således 93 anerkendte førstegangssager, hvilket svarer til en anerkendelsesprocent på 72. Det er på niveau med den generelle anerkendelsesprocent for alle sager vedr. veteraner afgjort i perioden fra 2013 til VLR's dom i 2020, dvs. både førstegangssager samt sager, der tidligere er blevet afvist og først senere er blevet anerkendt efter fx en genoptagelse eller en hjemvisning.

Det er endnu ikke muligt at vurdere, om anerkendelsesprocenten på 72 for de 130 førstegangssager er udtryk for en stigende anerkendelsesprocent, som bliver højere i takt med, at en andel af de afviste sager anerkendes efter genoptagelser m.v., eller om det er udtryk for, at antallet af sager, der efter tidligere praksis først anerkendtes efter genoptagelser m.v. nu i stedet anerkendes ved sagens første behandling. Til dette skal bemærkes, at den generelle anerkendelsesprocent på veteranområdet er udregnet på baggrund af alle afgjorte sager i perioden 2013-

2020, og også indregner, at flere sager først er anerkendt efter genoptagelse eller hjemvisning. Der kan således umiddelbart ikke foretages en direkte sammenligning mellem de to grupper af sager.

En sammenligning mellem de to sagsmængder af henholdsvis udelukkende nye sager og sager, der for en del sagers vedkommende har været genoptaget flere gange og evt. afprøvet i Ankestyrelsen eller ved domstolene, skal således foretages med forsigtighed. Med det forbehold, vurderes det, at der enten er tale om en lille stigning i anerkendelsesprocenten i den periode, overvågningen dækker, eller at praksisopdateringen har betydet, at et antal af de sager, der tidligere først er blevet anerkendt efter en eller flere genoptagelser eller hjemvisninger, nu anerkendes ved første behandling. Det er endnu for tidligt at konkludere på årsager og sammenhænge.

For nærmere at afdække, om der er sager, der bliver anerkendt nu, som ikke ville være blevet anerkendt før praksisopdateringen, gennemgås AES' overvågning nærmere i de følgende afsnit, først med en analyse af de sager, der har været forelagt Erhvervssygdomsudvalget og dernæst med en analyse af de administrativt afgjorte sager.

Sager forelagt for Erhvervssygdomsudvalget

Gennemgangen af de anerkendte sager viser, at der i et større omfang end tidligere anderkendes sager, hvor der har været en langsom udvikling af symptomer på PTSD og en fuldt udviklet sygdom. Der kan peges på 16 konkrete sager, som umiddelbart ikke ville være blevet anerkendt med den tidligere forelæggelsespraksis.

Gennemgangen viser også, at Erhvervssygdomsudvalget har anerkendt få sager, hvor diagnosen PTSD først har kunnet stilles ca. 20 år efter udsendelsen. Det er en endnu længere forsinkelse end den, der var til stede i sagen fra VLR fra 2020, og dermed også længere, end hvad Erhvervssygdomsudvalget har lagt til grund for justeringen af deres forelæggelsespraksis.⁷

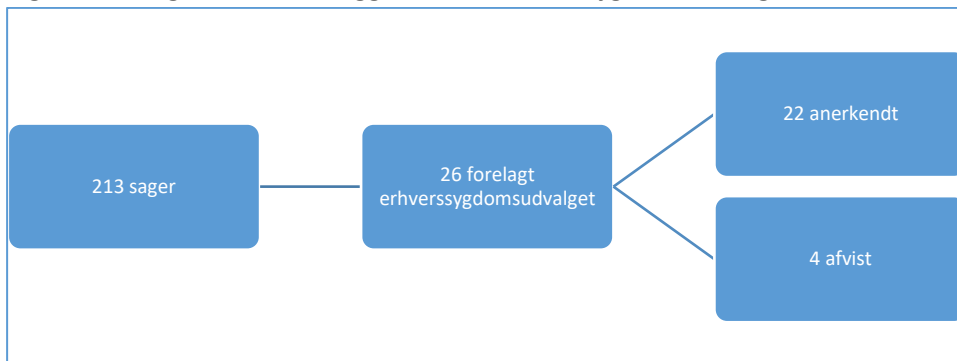
Det fremgår af oversigten, at 26 sager ud af de 213 sager er blevet forelagt for Erhvervssygdomsudvalget i perioden. Heraf er de 22 sager blevet anerkendt, og de 4 sager blevet afvist.

---

⁷ Det er nogle konkrete sager med en anden vurdering end den praksis, som udvalget aftalte i 2021, men i disse sager er der tale om udtalelser fra Retslægerådet. Det følger af Højesterets praksis, at udtalelser fra Retslægerådet har forrang i forhold til andre lægelige vurderinger.

Nedenstående figur viser, hvor mange anerkendelser og afvisninger, der er inden for de sager der er forelagt erhvervssygdomsudvalget.

Figur 2: 26 sager med forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget

16 af 21 anerkendte sager med PTSD er påvirket af lempelse i forelæggelsespraksis
I én sag er der anerkendt uspecificeret belastningsreaktion og ikke PTSD – sagen indgår derfor ikke i opgørelsen nedenfor.

Af de sager med PTSD, der er forelagt Erhvervssygdomsudvalget og anerkendt, har AES registreret følgende:

- A. 3 sager er anerkendt på baggrund af forelæggelsespraksis fra 2013 til juni 2020
- B. 6 sager er anerkendt på baggrund af udredningsrapporten
- C. 3 sager er anerkendt på baggrund af VL-dommen
- D. 9 sager er anerkendt på baggrund af en konkret vurdering

De registrerede data i de 3 sager opført under A), er ifølge AES anerkendt efter praksis gældende før juni 2020. De ville derfor også være blevet anerkendt tidligere, og er derfor ikke påvirket af praksisopdateringen.

De registrerede i alt ni sager opført under B) og C), er anerkendt på baggrund af den nye praksis og forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget. Det viser, at det med den opdaterede praksis er blevet muligt at få anerkendt sager efter forelæggelse for Erhvervssygdomsudvalget, hvor der er gået længere tid end tidligere fra udsendelsen til udviklingen af symptomer på PTSD eller fuldt udviklet PTSD.

En umiddelbar gennemgang af tidskriterierne i de ni registrerede sager, som falder under kategori D), og som er angivet at være blevet anerkendt efter en konkret vurdering, viser, at 7 ud af 9 sager umiddelbart ikke ville være blevet anerkendt uden praksisopdateringen:

- 1 sag er anerkendt efter udredningen og
- 3 sager ses at opfylde momenterne fra Vestre Landsrets dom, hvad angår tidskriteriet.
- De 3 øvrige sager er anerkendt, selvom sygdommen er udviklet med længere forsinkelse end de grænser, som er fastsat med Erhvervs sygdomsudvalgets nye praksis.
- De resterende 2 sager kunne muligvis være blevet anerkendt efter den tidligere forelæggelsespraksis, da data viser, at sygdomsudviklingen i disse sager ligger inden for tidsspændet for anerkendelse efter den gamle praksis, dvs. at der enten skulle være fuldt udviklet PTSD inden for få år (1-2 år) efter belastningens ophør, eller at der skulle være begyndende symptomer inden for 6 måneder, men først fuldt udviklet PTSD nogle år (3-4 år) efter belastningen ophør.

Der vurderes derfor på det foreliggende at være samlet 16 sager, som er blevet anerkendt som en mere eller mindre direkte følge af den opdaterede forelæggelsespraksis.

Tabel 3: Tidsspænd i 16 anerkendte sager efter forelæggelse for Erhvervs sygdomsudvalget

	Tidligere praksis	Udredningsrapport	VLR's dom	Ud over VLR's dom
Debuttidspunkt	< 6 måneder	< 1 år	1-4 år	4+ år
Antal sager	6	5	3	2
Fuldt udviklet sygdom	3-4 år	5-10 år	11-15 år	16+ år
Antal sager	1	10	3	2

Anm.: Alle angivelser i år for tidskriterier er cirka-angivelser – sagernes konkrete forhold vil altid blive taget i betragtning, og veje tungere end om det præcise tidskriterie er opfyldt. Der er altid tale om en samlet vurdering.

Af disse 16 sager har 10 sager et debuttidspunkt, der ligger senere end 6 måneder efter udsendelsen, heraf:

- 5 sager mellem 6 måneder og 1 år,
- 3 mellem 1 og 4 år og
- 1 sag mellem 4 og 10 år.
- 1 sag med mere end 10 år til symptomdebut.

Hvad angår tidspunktet for diagnosticering af fuldt udviklet PTSD er der:

- i 1 tilfælde gået 3-4 år,
- i 10 sager gået mellem 5 og 10 år,
- i 3 tilfælde gået mellem 11-15 år og
- i 2 tilfælde er der gået mere end 20 år. I den ene af disse sager var der ligeledes gået mere end 10 år før symptomdebut.

Gennemgangen tyder derfor på, at praksisopdateringen har gjort det muligt at anerkende sager, hvor der er et betydeligt længere tidsspænd mellem belastningen og fuldt udviklet PTSD. Anerkendelse af disse sager kan dog også være en følge af udtalelse fra Retslægerådet.

Kvalitativ analyse vedr. sager forelagt for Erhvervssygdomsudvalget

Med udgangspunkt i 10 udvalgte sager, ses der i undersøgelsen på, hvorvidt praksisopdateringen har haft en betydning for en ændring i anerkendelsesmønsteret hos Erhvervssygdomsudvalget.

Hvis tilskadekomnes sygdom ikke står på erhvervssygdomsfortegnelsen, eller hvis tilskadekomne ikke har været udsat for arbejdsmæssige påvirkninger der opfylder betingelserne på fortegnelsen, har AES mulighed for at forelægge pågældendes sag for Erhvervssygdomsudvalget, hvis der er udsigt til, at sagen derved vil kunne blive anerkendt. Erhvervssygdomsudvalget kan indstille til anerkendelse, når:

- sygdommen udelukkende eller i overvejende grad er opstået på grund af arbejdets særlige art, eller
- nyeste forskning viser sammenhæng mellem arbejdet og en specifik sygdom.

Alle afgørelser indledes med en konkret vurdering af, hvorvidt tilskadekomnes sygdom kan anerkendes som en arbejdsskade efter erhvervssygdomsfortegnelsens krav, herunder til tidskriteriet for sammenhængen mellem belastning og skade. Hvis fx de tidsmæssige betingelser i erhvervssygdomsfortegnelsen ikke er opfyldt, kan AES forelægge sagen for Erhvervssygdomsudvalget til en konkret og individuel vurdering.

Gennemgangen af de konkrete afgørelser viser, at der i selve afgørelsen er medtaget følgende formulering efter dommen fra VLR og udredningen:

”Der blev den 26. juni 2020 afsagt en dom i VLR omkring posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD) og tidsmæssig sammenhæng. På baggrund heraf bestilte Erhvervssygdomsudvalget en udredningsrapport.

Udredningsrapporten indeholdt dog nogle vigtige elementer, som blandt andet pegede på, at de fleste mennesker får de første PTSD-symptomer inden for det første år belastningerne er ophørt, selvom den fulde PTSD-diagnose først manifesterer sig senere. Rapporten indikerede derudover, at den fulde diagnose for PTSD kan optræde med 3-10 års forsinkelse efter traumatiske hændelser. På baggrund af udredningsrapporten har udvalget fokus rettet mod sager, hvor der er debut af de første PTSD-symptomer op til 1 år efter belastningens ophør og lægelig dokumentation for udvikling af PTSD senest 10 år efter belastningens ophør. I din sag har udvalget vurderet, at der først er sandsynliggjort symptomer senere end et år efter hjemkomst.

Derudover kan en sag forelægges for Erhvervs sygdomsudvalget på baggrund af VLR's dom af 26. juni 2020, hvis flere kriterier er opfyldt. Der skal være dokumentation for psykiske symptomer senest cirka 4 år efter belastningens ophør. Der skal være en beskrivelse af symptomudvikling/brosymptomer frem til diagnosticering af PTSD. Det skal også være lægelig dokumentation for diagnosen PTSD ikke senere end cirka 15 år efter belastningens ophør. Der skal samtidigt være fravær af andre årsager til diagnosen PTSD."

På baggrund af udredningsrapporten har udvalget derfor rettet fokus mod sager, hvor der er debut af de første PTSD-symptomer op til 1 år efter belastningens ophør og lægelig dokumentation for udvikling af PTSD senest 10 år efter belastningens ophør. Denne implementering af ny standardtekst i afgørelserne viser, at Erhvervs sygdomsudvalget, vil forholde sig til, om det udvidede tidskriterium efter udredningsrapporten er opfyldt.

I en konkret sag, som anerkendes som en arbejdsskade, lægger Erhvervs sygdomsudvalget således vægt på: *"I din sag er der sandsynliggjort psykiske symptomer inden for 4 år efter hjemkomsten fra Afghanistan. Udvalget vurderer, at journalen fra egen læge sandsynliggør symptomdebut fra omkring [måned og år]. Det er også indgået i denne vurdering, at oplysninger om symptomdebut i flere lægelige akter, og dine egne oplysninger om symptomdebut understøtter en retrospektiv beskrivelse af nogle symptomer på PTSD. Diagnosen PTSD stilles af en psykiater i [måned og år – ca. 5½ år efter sandsynliggjort symptomdebut], hvilket er cirka 9 år efter belastningens ophør."*

Afgørelsen er derfor et godt eksempel på, at en sag som tidligere ville være afvist, nu kan anerkendes efter forelæggelse for Erhvervs sygdomsudvalget på baggrund af kriterierne og tidsspændet fra VLR's dom.

Sager, der har været forelagt Erhvervs sygdomsudvalget og afvist

1 ud af de 4 afviste sager viser grænsen for tidskriteriet i Erhvervs sygdomsudvalgets opdaterede praksis. Afvisningen i denne sag er begrundet i tidskriteriet, fordi

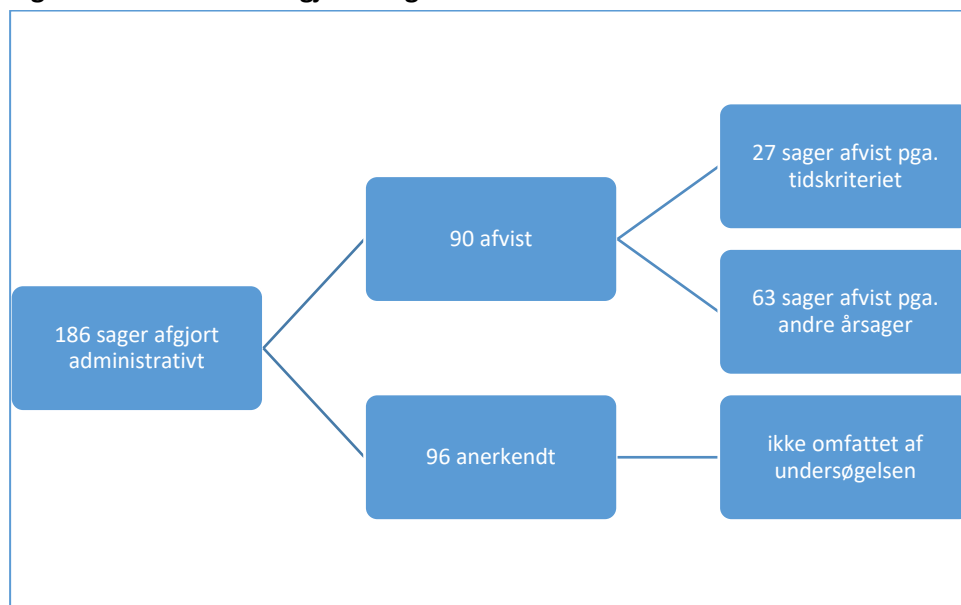
symptomdebut optræder mere end 10 år efter udsendelsen og dokumentation for diagnosen PTSD foreligger mere end 20 år efter udsendelsen. Derfor falder situationen i sagen uden for rammerne af den lempede forelæggelsespraksis og fører til afvisning.

I de øvrige 3 sager sker afvisningen helt eller delvis med begrundelse i manglende diagnose eller belastninger.

Administrative afgørelser

Det fremgår af oversigten, at der er behandlet 185 sager administrativt i perioden 1. juni 2020 til og med 31. august 2022. Ud af disse sager er 96 sager anerkendt og 89 sager er blevet afvist. For så vidt angår de anerkendte sager, kommer undersøgelsen ikke nærmere ind på disse sager, da opdateringen af forelæggelsespraksis for Erhvervs sygdomsudvalget ikke har betydning for administrative anerkendelser.

Figur 3: administrativ afgjorte sager

Sager, der er afvist administrativt på baggrund af tidskriteriet

Der er 27 sager ud af de 90 sager, der er blevet afvist administrativt, hvor AES har angivet årsagen til afvisning som manglende tidsmæssig sammenhæng mellem udsendelsen og henholdsvis symptomdebut eller fuldt udviklet PTSD. Disse sager er særligt afdækket med henblik på at vise, hvor grænserne for forelæggelse for Erhvervs sygdomsudvalget går efter praksisopdateringen.

Tabel 4: Tidsspænd i 27 sager afvist på baggrund af tidskriteriet

	Tidligere praksis	Udredningsrapport	VLR's dom	Ud over VLR's dom	Uoplyst
Debuttidspunkt	< 6 måneder	< 1 år	1-4 år	4+ år	-
Antal sager	3	1	1	19	3
Fuldt udviklet sygdom	3-4 år	5-10 år	11-15 år	16+ år	-
Antal sager	-	1	8	17	1

Anm.: Alle angivelser i år for tidskriterier er cirka-angivelser – sagernes konkrete forhold vil altid blive taget i betragtning, og veje tungere end om det præcise tidskriterie er opfyldt. Der er altid tale om en samlet vurdering.

I 19 ud af de 27 sager ses det, at debuttidspunktet er mindst 4 år efter belastningen. Så i disse sager er tidsspændet til debut længere end den grænse, som Erhvervs sygdomsudvalget har fastsat som praksis på baggrund af VLR's dom.

I 8 ud af de 27 sager er debuttidspunktet enten ikke anført eller angivet til < 4 år, men i alle disse 8 sager er tidspunktet for fuldt udviklet PTSD anført til >16 år, og det vil sige over den grænse, som Erhvervs sygdomsudvalget har fastsat som praksis på baggrund af VLR's dom.

Gennemgangen viser, at i 24 ud af 27 sager, som er afvist på grund af tidskriteriet, følger AES tidsspændene i den opdaterede forelæggelsespraksis i de administrative afgørelser.

I de resterende 3 sager er tidsspændet til symptomdebut angivet til 4 år eller mindre og tidsspændet til diagnostidspunktet angivet til < 15 år. Sagerne falder således inden for rammen af, hvornår sagerne kan forelægges for Erhvervs sygdomsudvalget i forhold til tidskriteriet, men sagerne er administrativt afvist. Det er derfor relevant at gennemgå disse tre sager nærmere i det følgende afsnit for at afdække det nærmere grundlag for, at de pågældende sager er afvist administrativt, uanset at sagen umiddelbart opfylder de nye tidskriterier.

Kvalitativ analyse vedr. 3 sager, som umiddelbart opfylder tidskriteriet, og som er afvist administrativt

I relation til den første af de tre administrativt afviste sager bemærkes det, at den umiddelbare opfyldelse af tidskriteriet *ikke* alene er tilstrækkelig til, at en sag bliver forelagt og anerkendt efter den nye forelæggelsespraksis. Lovens andre krav for anerkendelse skal også være opfyldt, og AES har i beskrivelsen af betingelserne for forelæggelse af sager for Erhvervs sygdomsudvalget efter VLR-dommens

praksis angivet nogle yderligere kendetegn, der skal være til stede, før sagerne kan forelægges. I denne sag er belastningskriteriet for PTSD-diagnosen således ikke opfyldt. Her skriver AES eksempelvis: *”Vi har lagt vægt på, at der ikke er medicinsk dokumentation for, at din sygdom generelt set kan skyldes de belastninger, du har været udsat for som soldat.”*

I anden og tredje administrativt afviste sager har der ikke været dokumenteret symptomdebut indenfor cirka 4 år fra udsendelsen, og AES har vurderet den tidsmæssige sammenhæng med inddragelse af kriterier, der lå til grund for VLR’s dom i 2020. I begge sager har AES således ligeledes vurderet, om der er dokumenterede brosymptomer frem til diagnosticeringen af PTSD.

I den anden sag er afvisningen til dels også begrundet i manglende opfyldelse af belastningskriteriet. Følgende fremgår af afgørelsen i relation til tidskriteriet:

”Vi er opmærksom på, at der er lægelig dokumentation for, at du har udviklet PTSD mindre end 15 år efter, at du kom hjem fra dine udsendelser. Det er dog vores vurdering, at der ikke er dokumenteret brosymptomer frem til diagnosticeringen af din PTSD. Da kravet om tidsmæssig sammenhæng mellem arbejdsbelastninger i forbindelse med dine udsendelser for Forsvaret og udviklingen af PTSD derfor ikke kan anses for at være opfyldt, er det vores vurdering, at kriterierne ift. dommen fra VLR ikke har haft betydning for din sag.”

I den tredje afgørelse fremgår: *”Det er derfor vores vurdering, at der i sagens akter ikke er dokumenteret debut for PTSD-symptomer inden for senest 4 år eller dokumenteret brosymptomer frem til diagnosticeringen af din PTSD. Da kravet om tidsmæssig sammenhæng mellem arbejdsbelastninger i forbindelse med dine udsendelser for Forsvaret og udviklingen af PTSD derfor ikke kan anses for at være opfyldt, er det vores vurdering, at kriterierne ift. dommen fra VLR ikke har haft betydning for din sag.”*

Det kan dermed udledes, at AES i sager, der falder inden for de tidsspænd, som AES har beskrevet på baggrund af VLR’s dommen, foretager en samlet konkret vurdering af, hvorvidt der er supplerende faktuelle omstændigheder som fx brosymptomer mv., ligesom de gjorde i den konkrete sag fra VLR.

Sager, der er administrativt afvist på andre grundlag

De resterende 63 sager er afvist på baggrund af andre årsager end tidskriteriet. Disse sager er derfor som udgangspunkt ikke påvirket af Erhvervs sygdomsudvalgets opdaterede praksis.

Gennemgangen af sagerne viser imidlertid, at 10 sager er afvist, fordi AES har vurderet, at der er manglende årsagssammenhæng mellem belastningen og udvikling

af PTSD. Da der er et vist overlap mellem tidskriteriet og vurderingen om manglende årsagssammenhæng, bliver de her nærmere gennemgået.

I 1 sag er det anført, at der er gået mindre end 6 måneder til symptomdebut, men 11-15 år til fuldt udviklet sygdom, og det anføres, at der ikke har været brosymptomer. Afgørelsen i denne sag passer dermed også med Erhvervssygdomsudvalgets opdaterede praksis, idet der for sager med langt tidspænd til fuldt udviklet sygdom kræves mere tungtvejende dokumentation for sammenhængen mellem belastning og sygdom, før sagen kan anerkendes.

I 3 sager er der gået mere end 4 år til symptomdebut. Disse sager ville derfor også kunne afvises uden forelæggelse efter tidskriteriet i overensstemmelse med den nye forelæggelsespraksis. I nogle tilfælde vil de blive betragtet som "gråzone" sager og forelagt alligevel.

I en af de sager, der er afvist på grund af manglende årsagssammenhæng, bliver det beskrevet, at der ikke er sikker PTSD, og at de psykiske symptomer er opstået efter et overfald efter hjemkomsten.

I de resterende 5 sager er der enten anført, at skadelidte ikke har medvirket i oplysning af sagen (2 sager), at vedkomne ikke var omfattet af arbejdsskadesikringsloven (1 sag), eller at der ikke beskrevet en uddybende begrundelse (2 sager).

De øvrige sager, der er afvist administrativt er ikke relevante i forhold til at beskrive den opdaterede praksis i forhold til tidskriteriet. Det drejer sig således om 32 sager, der er afvist, fordi belastningen ikke har været tilstrækkelig, 3 sager, der er afvist, fordi belastningen ikke er tilstrækkeligt sandsynliggjort eller dokumenteret, og 16 sager, der er afvist, fordi diagnosen PTSD ikke har været til stede. I 2 ud af de 16 sager er det dog anført, at diagnosen ikke er sikker, men i begge tilfælde er der også gået mere end 20 år fra udsendelsen til fuldt udviklet sygdom. I en sag er det anført, at diagnosen ikke er PTSD, men derimod uspecificeret belastningsreaktion.

Endelig har AES i 2 sager angivet andre årsager til afvisningen. I den ene har AES anført, at sagen ikke var retligt omfattet. I den anden sag er det anført, at diagnosen er depression og andre belastningsreaktioner, og ikke PTSD. Desuden har der været mere end 10 år fra udsendelse til symptomdebut. Disse sager ses derfor heller ikke at have relevans for Erhvervssygdomsudvalgets opdaterede praksis.